

På legendarisk mark

2 februari 2017

Tjolöholm 1000-1200

Guide: NaturStig

Denna udde på Kungsbackafjordens östra strand har sedan många år varit ett givet utflyktsmål för naturintresserade göteborgare, framför allt tog fågelskådare förr i tiden gärna en tur hit på vintern. Det var på den tiden örnmätning pågick, att få se havsörn var inte så vanligt på den tiden. Detta var för ett halvsekel sedan, därefter har utvecklingen för örnarna vänt och de finns numera

med åtskilliga par i Vänern, Hornborgasjön och en del större insjöar i södra Sverige. Det var länge sedan matningen slutade vid Tjolöholm. För att visa örnar matas numera havsörnar på olika ställen, bland annat vid Getterön och Hornborgasjön.

Örnarna kunde sitta ute på någon avlägsen ö och smälta maten - köttätare har förmåga att utnyttja födan effektivare än växtätare, och behöver inte äta hela tiden. Gräsätare som gässen får äta hela tiden, gräs är i princip oätligt om man inte har hjälp av små bakterier och kan idissla vilket gäss inte kan. Det mesta av det gräs en gås äter går ut bakvägen, vilket bidragit till att göra kanadagäss impopulära - de skiter så mycket på badplatser och gräsmattor.

På den tiden kunde man se sädgäss vid Tjolöholm, något tusental, men tiden gick och så småningom flyttade vintergäss till Skåne, Tåkern och Kvismaren. Bland sädgässen kunde också fjällgäss ses, den arten var då sällsynt men inte helt försvunnen. Nu pågår försök att få tillbaka häckade fjällgäss i fjällen.

Denna grå dag blev ovanligt fågelfattig för att vara där, men gäss såg vi på de gröna åkrarna där de gick betande. Mest var det grågäss men också lite kanadaäss, kanske

totalt något hundratal. När vi kom vandrande på vägen ut mot norra den lyfte de och flög undan; ovana vid folk som de utan tvekan är. Vid stranden på nordsidan kunde vi se lite knipor, småskrakar och en och annan storskrake. Lite knölsvan låg utspridda. Vi gick sedan tillbaka upp på åsen i denna gamla kusteskog med inslag av tall, på stigar anlagda runt sekelskiftet 1900. Har fått det klart ståtliga namnet Storeskog, med Jägarns stig och Grevens runda. Det berättas att Blanche Dickson, som lät bygga Tjolöholms Slott, fick så många smycken av sin make James Fredrik att hon istället bad att få pengar istället. Pengarna använde hon till att anlägga de milslånga promenadvägarna och skogsstigarna som finns över hela egendomen. I vackert väder är det värt att gå stigarna och klättra uppför trapporna och se på utsikten.

Jag får nog medge att som ansvarig för vandrigen valde jag fel väg. Det hade säkert varit mer givande att gå den stig som följer den södra stranden. Flera i gruppen avslutade med den sträckan på väg tillbaka

och såg bland annat salskrakar. På öarna söderut kan man ibland se örnarna på sina viloplats, när de inte är ute och jagar, de kan ses som en lite klump högst uppe på ön oftast möjlig att upptäcka med tubkikare.

Vi var en talrik grupp på närmare 40 deltagare, som ville komma ut och gå. Rast tog vi inne i tallskogen, de som inte varit här ute tidigare vet nu vart man kan ta vägen. Här är fina marker året om, även om de lockar mest på vinterhalvåret. Egendomligt nog finns det inte någon lokalbeskrivning i FpV för denna plats; det borde vi göra något åt.

För att du inte ska förlora tron på denna fina lokal bifogas lite minnen ur mina delvis dotalagda naturdagböcker. Barnen Björn (jan 75) och Ulf (okt 76) är med på några ställen, jag har inte exkluderat dem. Besöken vid Tjolöholm har inte varit så många varje år men åren är nu desto fler. Efter 1984 glesade de ut, det var då jag upptäckte att det kunde gå att se på fåglar också i Slottsskogen. Det hade inte så många gjort tidigare. På den vägen är det fortfarande...

Sön 20/10 1963

Tjolöholm 1330-1600

Berglärkorna i flock över stubbåkrar med fint pipande SLISISI SILLISISI på ett sätt visligt, helt olikt det som hörs på häckplatser. Utseendet var också typiskt; rätt stora lärkor, kraftiga och lätt vibrerande flykt samt med spetsiga vingar. Dessförinnan: knappt halvmilvandring gav föga men dock bergand och vigg i flock, storskarvar på stolpe. Tät flock sädgäss låg till havs och vid västerdel simandflock. Grådiset sjönk och sikten blev ett minimum, grått intill tristess. Gräsand 27 hane, 9 hona, bläsand 6, kricka två par. Storskarv 2, sädgås 100, rödhake lockläte. Sånglärka 5, talltita hörd. Svartmes 5, sparvhök hona, rödvingetrast 5, stjärtand 5. Duvhök hona. Berglärka 10, bergand 20.

Sön 4/10 1964

Tjolöholm 1600-1745

Södra viken - nu i kvällen till början nästan livlös, färgerna kring solnedgången kyligt klara, lugnt. Blåhök hona över ängar mycket lågt, 30 kärrsnäppor och 18 kustpipare i flock, några bläsand och knipa. Neråt till låg 125 knölsvan. Svartsnäppa. Stjärtmes. Medan det ännu var ljust var fladdermus uppe, ca 10m upp.

Lör 9/10 1965

Tjolöholm 1200-1530

Lugnt i en början, soligt, varmt och perfekt höstväder. Vi vandrade runt örnudden, på de stubbiga åkarna gick 2 rådjur helt lugnt, i ekskog kungsfåglar och några kärrmes. Vid uddens sydspets mindre hackspett, 10 sidensvans landade och en nötkråka cirklade högt för att sen gå åt öster. 51 knipor och 4 skäggdopping. Norr om örnudden i viken låg gäss. Ca 900 sädgäss, 3 grågäss, 1 ad fjällgås, 1 ad bläs-gås, 1 vitkindad gås. Bönder harvade åkrar och gässen ville tydligen dit, ofta uppe i flykt. Grågäss kom ensamma över och var markant gråljusa på vingarna jämfört med de helt mörkare sädgässen. Flocken var imponerande där den låg stor och tät, några gånger flyttade den sig genom kollektiva flog. Norr om gässen ca 165 knölsvan ad. 1-2 brunand. Varfågel på teletrådar. 21 hägrar lyfte från vik.

Lör 25/2 1967

Tjolöholm 1000-1200

Ganska milt och kyligt i luften med ett myller av sånglärkor över åkrarna, så kallad vår. Stilla örnar, ormvråk åt söder. Flera gröngölingar spelade. Havsörn med ljus näbb på ö i norr. Cirka 80 snösparvar med 200 sånglärkor. 26 havstrut åt söder, 30 sånglärkor åt norr. 2 havsörnar på ö i söder, satt tätt, tröga. Tornfalk på liten ö i syd. 2 trädkrypare sjöng

Sön 23/11 1970

Tjolöholm 1200-1400

Inga gäss sågs på väg ner, vandrade delvis runt udden, uppe i ekarna mes, bl a trädkrypare, flertal entitor, talgoxar. Ute på nordsidan började regna, medan vi stod där och tryckte bakom enbuskar kom en varfågel flygande landade bortåt stranden. I det tätande regnet kom gammal havsörn flygande rakt över, inåt österut. I stjärten sågs inget svart. Ca 20 grönfink i strandtången. I sjön 5 sjöorrar, dessutom för sig själv svarthakedopping. Fjällvråk åt söder.

Lör 6/3 1971

Tjolöholm 1500-1730

Frusen vår, frusna åkrar. Med en flock sånglärkor över, ca 140, flög fram och tillbaka, lockläten. I åkerkant 50-60 gulsparr, 20 pilfink. Nötväcka sjöng i skogsbacke. Is på åkrar. Islagt i inre delen av viken, i sjön 20 knipor, småskrak hane. Gick runt udden, blåsigt SV, kallt. Ängspiålrka upp. Några havstrutar spelade, knölsvan flög förbi.

Sön 3/3 1974

Tjolöholm 715-1100

Grått och ganska blåsigt. Två rådjur på åkrar, stod stilla. Grönfink, domherre, 3 sånglärka. Talgoxe några sjöng. Storskarv 6, knipa 57, småskrake 43. Havsörn 1 ad kom efter öarna (Örnudden) och fick snart 6 havstrutar över sig, dök och skrek. Vit stjärt på örnen, lite ljust på vingar, seglade, vingslag i ultrarapid, i motvinden. Ner på en av öarna. Ejder 8. Skäggdopping 6+4. Duvhök kråkstor från öarna in till udden, trolig hane. Vi gick ut till öarna på ebbstränder, några cm vatten. Rådjur upp i skog nedanför udden, avverkat. Tofsmes hördes, trädkrypare, flera entitor, talgoxe, flera blåmesar. Kungsfågel märklig pratig sång. Tofsmesläten, TJITJURITT, fina kvitter. Fjällvråk ryttlade över Kalvö. Knipa 5-10 ytterligt strödda ex och flockar mer i norr 7-18. Storskarv 39 ex på skär, säl 3 på skär bredvid

Sön 9/2 1975

Tjolöholm 930-1300

Grått med god sikt, rätt milt. Havsörn 2 ex på ö, brunaktiga båda, vitaktiga näbbar lyste när de vände huvudet. Sedan upp, sothönsflock brusade samman mycket tätt och skvätte vatten. Hopflygning hördes på långt håll, imponerande demonstration. Även senare några gånger - samma sak utan rovfågel synlig, tydligen lite nervösa. Örnar ut på öar söderut, med gråtrutar och kråkor efter, lågt över vattnet. Seglade lite, den ene såg stjärtlös ut pga vit stjärt (ad), den andre juv. Fjällvråk 1 åt S, ormvråk, duvhök på långt håll. Knipa ca 150 + 75, småskrake ca 25, gravand 3 + 12 åt SV. Häger 4+1, kanadagås 2. Sånglärka 2 åt SV. Över eneträd vid trappor lite mygg i luften.

Sön 2/3 1975

Tjolöholm 745-1015

Sånglärka några sjöng åkrar, ca 10 efter norra stranden. Ingen kontinuerlig sång, spridda försök, jakter. Skogsduva 2 åt väster. Knipa 70+70 flera flockar. I flockarnas utkant ofta 1-2 gråtrut ad/juv, parasiterande? Inget sågs, däremot lyfte flock då en subad havstrut flög an. Gulspurv sjöng lite

Grävlingsspår: på vägen ut, vek av in mot ängar där vi senare fann pälstuss. Alla tår nästan på samma höjd i spåret. Någon minusgrad just nu, kanske. Ingen snö, korta kylan gått över. Ejder några tiotal, längre ut än knipor. Spelade, hanar jagades. Rådjur: bock skällde kort, stötigt.

Tis 12/10 1976

Tjolöholm 1045-1415

Kanadagås kom inifrån åkrar lågt och med skrovliga läten, minst 51 st. Småfågel troligt sträck åt söder, svårt att genomsåda, mest bofink, sånglärka (över åkrar), ängspiålar och gulspurv. Antal små, några hundra ängspiålar sträckte. Sädgås hörd och längst inne i viken låg tiotalet bland kanadagässen och svanarna. Rödbena hörd. 2 ormvråk över Kalvö, vidare söderut efter udden. Liten kajflock, uppe över åkrar och lekte i vinden, tätt högt fram och tillbaka. I lugnt och stådat tempo, ingen rovfågel syntes.

Jag gick med barnvagn och Björn i den ut. Vi åt och han klängde sen glatt omkring i bergen utan att ha sovit. Grått, lite vind från öster, tämligen mildt. Teaterkikare till Björn - ska jämt se i min men kniper ofta ihop ögonen. Björn blev mycket intresserad av ett litet hällkar - låg på magen bredvid och plaskade. Doppade napp och blev förbannad när jag inte gillade det. På återvägen tittade han fascinerad på nypon, sträckte sig ur vagnen höll på att ramla in i buske. Inga barnvagnsvänliga stigar men det gick.

Sön 11/1 1981

Tjolöholm 930-1415

Grått, några plusgrader. Ingen snö, den regnade bort dagarna efter Trettonhelgen. Vintern varade alltså 2-7/1. Gick en runda på de små rara kuststigarna slingrande efter bergen, på de mest oväntade ställen finner man små välgjorda terrasserade stigar - vem gjort? Torparjobb för herrskapsfröknar att svärma i? Havsörn 5 ex, SNF-grupp sett 2 ex på Kalvön, lite senare såg vi på Långaskär 2 ex, sittande men flög sedan tillsammans tumlade om varann med fötter mot varandra. Ung havsörn vid örnäteln där annars korpar dominerade i antal, tjoget. Satt i granar. Småvessla i dike några meter ifrån oss, helt öppet. Även fyra skogsmöss i samma dike, sprang på isen satt alldeles stilla, öppet. Sannolikt beroende på att vess-

lan sökte genom gångar. Kärrmes flertal i ekskog och strandalar, totalt ca 25. Talltita 3, blåmes ca 10 på vägen ut, nötväcka. Större hackspett några, grönsiska 15+20 i alar, sparvhök 1 hona Örneken. Två fastfrusna gräsandhanar i isen visade sig vara välgjorda vättar. Barnen gick ganska bra, ca 5 km.

Mån 3/1 1983

Tjolöholm 1020-1400

Trafikstudier: spårvagn Majorna gick 840, spv 3 853, byss 732 920 anlande Kvia 1018

Dit 1355, buss 732 1410, spv 3 1530 hem 1550. 10 mil, 6 kuponger, 12 kr, tid 3'35''

Tjatigt att gå från p-plats ut till vägen! genom skogen i en riktning? Inget ta med barn på, hyr bil. Tre timmar att gå, en tim till obsar. Vägen till p-plats 45min.

Gråväder, SV-vindar relativt kraftiga. Regn sista timmen. Duvhök ung brun storfågel iväg vid fågelbord Kvia, mesar varnade. Rådjur 3 st nere vid S-viken, en tog stående höjd över stängsel, andra gick bredvid. Häger 3 nere i söder, vid örnätel (flyttad) ca 20-talet korp i tät flock. Stövel revs upp taggråd: ha med laggrejor i fortsättningen! Varfågel efter vägen. Ormvråk, gulspurv hördes. Bergfink tät flock på håll, något hundratal. Knölsvan ca 70 i nordvik. Vigg några honor, ev någon bergand, näbbroten väldigt vit. Knölsvan YK88 blå med 3 kanadagås en ute vid ö, storskarv 15 ex skär. Tretåig mäs, 2 ex i södra gattet, "tung" flykt i lä bakom öar (12m/s SSV) men så snart de kom "fram" begynte akrobatik lysa igenom. Ljust brunaktig.

Lör 12/11 1983

Tjolöholm 900-1300

tyvärr ett alltmer grånande väder - på slutet övergående i alltmer regn. Vandring runt udden relativt lite fågel, trolig kungsörn satt på en ö i söder, bara satt. Vid södra udden byggde Björn, Ulf och Mattias glatt vidare på en koja, glömska av tid och annalkande oväder. Ca 100 sädgäss på hemvägen förbi Myra.

Lör 24/11 1984

Tjolöholm 900-1400

Ut och runt, barn byggde på kojans på sydudde, kissade från toppröset och blev sedan (först Ulf sedan Björn) mycket trötta, vägrade att gå. Gott om vigg, sothöns och enstaka skäggdopping innanför Kalvö. Vacker men grå och kylig dag, mycket lite rovfågel, dock stor hök, troligen duvhök gled efter berget vid toppröse och fjällvråk över öar. Två rådjur gick åt öster, sam mellan öar, grant. Småstigarna stenlagda och vilda vatten vidder vädjar vemodigt. Varfågel vid allén.